ОРЫС ТІЛІНДЕ ЖАЗЫЛЫМ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ БАРЫСЫНДА МҰҒАЛІМДЕР ТАП БОЛАТЫН МӘСЕЛЕЛЕРДІ ЗЕРТТЕУ

Г.Е. Қожамкулова

Назарбаев Зияткерлік мектептері ДББҰ (НЗМ), Қазақстан

Қазақстан туралы деректер

→ Орталық Азияда орналасқан

→ Халық саны 17 миллионнан астам

→ 100-ден астам этникалық топтар өмір сүреді

Тілдің статусы

Қазақстан Республикасының Конституциясында:

- Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл — қазақ тілі.
- Мемлекеттік ұйымдарда және жергілікті өзін-өзі басқару органдарында орыс тілі ресми түрде қазақ тілімен тең қолданылады.
- Мемлекет Қазақстан халқының тілдерін үйрену мен дамыту үшін жағдай туғызуға қамқорлық жасайды.

Назарбаев Зияткерлік мектептері

бақылау

дамыту

зерттеу

апробациялау

талдау

құрастыру

енгізу

«Орыс тілі» (Т1) пәнін оқытудың тәсілдері

Дәстүрлі тәсіл (жалпы білім беретін мектептер)	Коммуникативтік тәсілі (НЗМ)
- тіл туралы білімді қалыптастыру (фонетика, лексика, морфология, синтаксис); - ауызекі сөйлеу мен жазба тіл дағдыларын дамыту үшін назардың жетіспеушілігі; - көлемді орфографиялық, пунктуациялық, грамматикалық ережелерді механикалық түрде жаттап алу. Тілді меңгеру деңгейі тілдің теориялық тұрғыдағы білімімен анықталады (мектепте өтетін грамматикалық тест).	- сөйлеу дағдыларын дамыту. Тілді меңгеру деңгейі тіл туралы теориялық білім тұрғысынан емес, тыңдалым, айтылым, оқылым және жазылым дағдыларын меңгеру арқылы анықталады (сөйлеу әрекетінің 4 түрі бойынша ашық тапсырмалар).

МӘСЕЛЕ

11-сыныптың «Орыс тілі» (Т1) пәні бойынша
Сыртқы жиынтық бағалануы
(«Жазылым» компоненті бойынша орташа балл -51,3)

анықталғаны

Мұғалімдер
жазылым дағдысын дамыту
жұмыстарында қиындарға тап болады

Нәтижелер

компонент: Жазылым

Орыс тілі (Т1), 11-сынып, 2015

Тапсырма сипаттамасы	Бағаланатын дағды	Максимал ды мүмкін баға	НЗМ үшін орташа баға
Ауызекі сөйлеу тіліндегі мәтіннің түрін, тілі мен стилін анықтау	Мәтіннің стилі мен түрін, мақсатын, қандай аудиторияға арналғанын, мазмұн мен тілдік ерекшеліктерін, өз пікірі мен жауабын дәлелді етіп жауап беруі тиіс.	15	7,9
Әңгіме жазу	Жағдаятты суреттеу кезінде, көңіл күйді білдіру мен кейіпкерді сипаттау барысында ойын әсерлі етіп жеткізуі тиіс. Ақпараттық және сипаттама мәтінді жазу нормаларын ұстану керек. Тапсырмаға сәйкес құрылымды қолдана білу керек. Сауатты жаза білуі тиіс.	25	13,7
Сипаттама мәтін жазу		25	13,1
Ашық хат жазу	Өз ойын, идеяларын ашық жеткізу керек. Аргументтер келтіру керек. Жүйелі, анық, сауатты жаза білуі тиіс. Дискуссиялық мәтінді немесе аргументтік мәтінді жазу талаптарын ұстану керек.	25	12,2
Мақала жазу		25	12,3

Әдебиеттерді шолу

Жазылым дағдысын дамытуда туындайтын қиындықтар

Балалардың жалпы білім алуына әсер етуі мүмкін (Чампаин и Коуба 1999 ; Хэнд и Прэйг, 2002 блю райт-пойнтинг триангле)

Оқушылар өздерінің жазба жұмыстары арқылы жиі өздерінің білімін және әрекеттерін көрсететін болғандықтан, оқушының өзіне қатысты бағасына, сенімділігіне әсер етуі мүмкін.

Сыни тұрғыдан ойлау дағдысын меңгеруге әсер етеді (Курфисс, Жоғары білімді оқыту ассоциясы, 1988).

Әдебиеттерді шолу

- Жақсы жазатын, жақсы оқитын студенттер және керісінше, Лобан (1963)

- Оқылымды меңгеру барысында алынатын білімнің әртүрлі түрлері жазылымды меңгеру үшін де тасымалдануы мүмкін, Rubin&Hansen (1986)

- Функционалды сауаттылықты қалыптастыру үшін қатысатын жазылым мен оқылым дағдылары бір-бірімен тығыз байланысты және бөлінбейтін тілдік құралдар болып есептеледі.

Зерттеу сұрақтары

- Жазба тілде оқушылар қандай қателіктер жасайды және бұл қателіктердің себебі неде?

- Жазылым дағдыларын дамытуға кері әсерін тигізетін жоғары деңгейдегі қандай факторлар бар?

- Мұғалімдерге қай салада қолдау көрсету қажет?

Әдіс-тәсілдер

Сауалнама

Мұғалімнің тоқсан соңында беретін есебі

Сабақты бақылау

Оқушылардың жазба жұмыстарын талдау

- Сұрақтарға НЗМ мұғалімдері мен оқушылары жауап берді

2016 жылдың желтоқсан - мамыр айлары

1. 2015-2016 оқу жылының II тоқсаны бойынша мұғалімдердің есептері
2. «Survey Monkey» (51 мұғалім)
3. Мұғалімнің құпия сауалнамасы

(15 мұғалім)

4. 9 оқушының жазба жұмыстарын талдау

Нәтижелер(II тоқсандағы есеп)

Жазылым дағдысын дамыту барысында кездесетін қиындықтар

Сауалнама нәтижелері

Грамматиканы оқыту барысында қиындықтарды кездестірдіңіз бе?

Мұғалімдердің 93%-ы оңды жауап берді

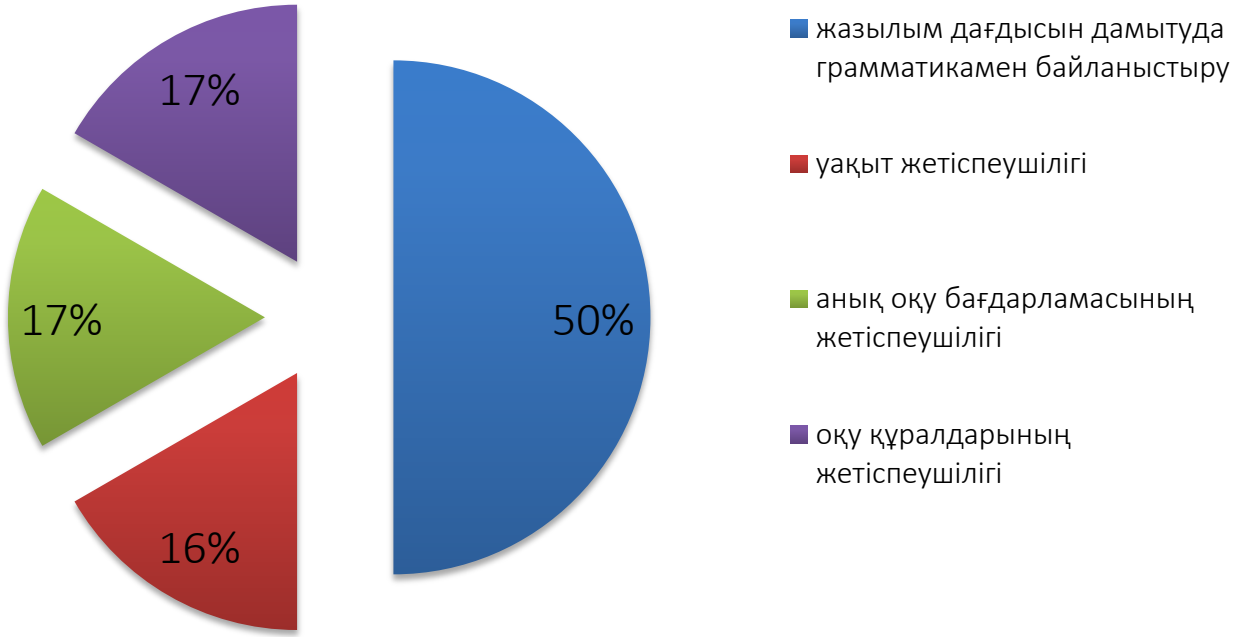

Нәтижелер (жазылым жұмыстарын талдау)

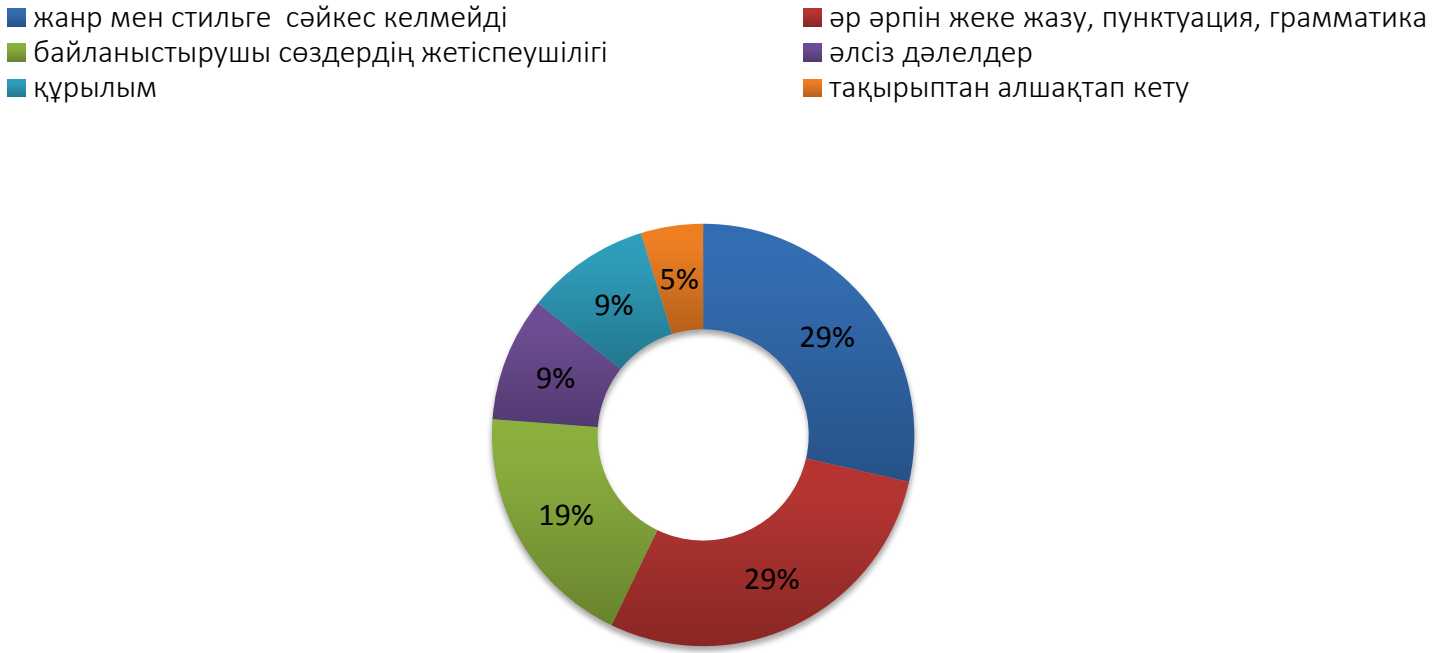

Ішкі жиынтық бағалау жұмыстарының жазбаша жұмыстары талданды. Оқушылар мақала, эссе, және хат жазуы тиіс болатын.
Мұғалімдер жанр мен стильге қатысты қателерді түзетпейді.
Тиімді кері байланыс берілмейді.

Сабақтарды бақылау

- Мәтінмен жұмыс істеудің реттілігін сақтамау.
- Жазылымға дайындықтың болмауы.
- Грамматика сөйлеу тақырыптарынан тыс оқытылады.
- Мәтіннің стилистикалық ерекшеліктерімен жұмыс жеткілікті деңгейде жасалмайды.
- Эссе үшін бірыңғай құрылым қолданылады: тезис, аргумент, шешім (эссені жазудың әдіс-тәсілдері үйретілмейді).
- Оқылым стратегиялары оқытылмайды.
- Оқылым мен жазылым дағдыларын дамыту байланыссыз жүзеге асырылады.

Анықталғаны

Оқушылардың жазылым дағдысын дамытуға кері әсерін тигізетін факторлар:

- Орыс тілін (Т1) оқыту барысында коммуникативті тәсілдер бойынша оқытуда сенімділіктің жетіспеушілігі
- Бағдарламадағы «Жазылым» және «Әдеби тіл нормасы» дағдылары бойынша оқу мақсаттарының көптігі.
- Нұсқаулық, оқу-құралы және т.б. түріндегі әдістемелік тұрғыдан қамтамасыз етілуі.

Мұғалім тарапынан қолдауды қажет ететін салалар

- Сөйлеу әрекеті дағдыларын дамыту барысында грамматиканы оқытуды кіріктіру.
- Жазылым дағдыларын дамыту үшін қолданылатын стратегиялар мен әдістер.
- Жазылымға дайындық деңгейлері.
- Оқушылардың жазылым дағдыларын бағалау.
- Оқылым мен жазылым дағдыларын дамытуды кіріктіру.
- Оқылым дағдыларын дамыту үшін қолданылатын стратегиялар мен әдістер.

Ұсыныстар

→ Оқу бағдарламасының мазмұнын қайта қарау

→ Оқылым және әдеби тіл нормасын сақтау дағдыларымен байланысты оқу мақсаттарын нақтылау

→ Оқылым мен жазылымды өзара байланыстыра оқыту

→ Тренинг, семинар өткізу, оқу-құралы және нұсқаулықтар құрастыру арқылы жүйелік-әдістемелік қолдауды қамтамасыз ету.

→ Оқушылардың уәжділігін тудыратын және қызығушылығын оятатын байқау, викторина өткізу және т.б. жұмыстар арқылы оқылым мен әртүрлі жанрдағы мәтіндерді жазу бойынша стратегияларды қолдану.

Литература

- Champagne A., Kouba V., Mintzes J., Wandersee J., Novak J. Assessing Science Understanding: A Human Constructivist View. New York: Academic Press; 1999. Written product as performance measures; pp. 224–248. [Ref list]
- Hand B., Prain V. Teachers implementing writing-to-learn strategies in junior secondary science: a case study. Sci. Educ. 2002;86(6):737–755. [Ref list]
- Kurfiss J. G. Association for the Study of Higher Education. Washington, DC: George Washington University; 1988. Critical Thinking: Theory, Research, Practice, and Possibilities. [Ref list]
- Langer, J .A. (1986). Learning through writing: Study skills in content areas. Journal of Reading.

Байланыс ақпараты

Назарбаев Зияткерлік мектептері
www.nis.edu.kz

Білім беру бағдарламалары орталығы
www.cep-nis.kz

Г.Е. Қожамкулова
kozhamkulova_g@cep.nis.edu.kz